

Asia: VN/27065/2023

Lausuntopyyntö ehdotuksesta poliisin tietojenvaihtoa koskevan lainsäädännön muuttamisesta

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi poliisilain, henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain, henkilötietojen käsittelystä Rajavartiolaitoksessa annetun lain, rajavartiolaitoksen hallinnosta annetun lain, rikostorjunnasta Tullissa annetun lain, henkilötietojen käsittelystä Tullissa annetun lain sekä henkilötietojen käsittelystä maahanmuuttopoliisissa annetun lain muuttamisesta

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Ehdotukseen sisältyvien lakien oikeusvaikutukset hyvinvointialueen näkökulmasta ovat saman suuntaisia, joten ehdotuksia käsitellään tässä lausunnossa yhdessä niiltä osin, kuin se on lausunnon kannalta aiheellista.

Lähtökohtaisesti viranomaisten välinen tietojen vaihto on kannatettavaa ja sitä pitäisi helpottaa monimutkaisessa ja keskinäisriippuvuuksiin nojaavassa yhteiskunnassa. Tietojenvaihdon tulisi olla mahdollisuuksien mukaan tasapuolista ja kaikkia osapuolia hyödyttävää, vaikkakin yksittäistilanteissa tiedonvaihto voi olla viranomaiselta toiselle tapahtuvaa yksisuuntaista raportointia.

Tietojen saanti sosiaali- ja terveydenhuollosta

Poliisilaki (872/2011) 4 luvun 5 §, henkilötietojen käsittelystä rajavartiolaitoksessa annetun lain (639/2019) 20 a §, rikostorjunnasta tullissa annetun lain (623/2015) 2 luku 41 a §. Pykälien pykäläkohtaisissa perusteluissa mainitaan, ettei tiedonsaantioikeutta voi kohdistaa potilaan tai asiakkaan ihmissuhteisiin. Itse pykälä jättää mahdollisuuden tulkintaan, jossa tietoja luovutettaisiin myös potilaan tai asiakkaan ihmissuhteista.

Pykäläkohtaisissa perusteluissa todetaan, että ajankohta tulisi rajata tiettyyn päivään tai muuhun lyhyeen ajanjaksoon. Pykälätekstiin olisi aiheellista lisätä viittaus ajanjakson rajallisesta kestosta. Nykyisellään pykälä mahdollistaa pitkänkin ajanjakson käyttämisen.

Määrittelyn mukaan tiedon tulee olla välttämätön pykälässä tarkoitetun tehtävän suorittamiseksi. Tietojen luovuttamisesta päättävän ja niitä vaativan viranomaisen kannalta välttämättömyys jää esityksessä hieman väljästi määritellyksi. Sivulla 60 kappaleessa kaksi liikenne rikkomuksiin viittaavassa perusteluosiossa välttämättömyys tietojensaamiselle näyttäytyy tulkinnallisesti hyvinkin laajana.

Tietojen luovuttamisen käytännöt tulisi määritellä yksiselitteisesti ja kattavasti asetustasolla tai vähimmillään sosiaali- ja terveysministeriön sekä pelastustoimen osalta sisäministeriön ohjeistuksella. Näin varmistetaan tietojen luovutuksen valtakunnallisesti yhtenevät käytännöt.

Tietojen luovuttaminen

Poliisilaki 7 luvun 2 §, rajavartiolaitoksesta annetun lain (577/2005) 17 a §, rikostorjunnasta tullissa annetun lain (623/2015) 4 luku 2 §.

Hyvinvointialue pitää kannatettavana kehitystä, jossa rikostutkintaa suorittavilla viranomaisilla on oma-aloitteisesti mahdollisuus tiedottaa muita viranomaisia välittömistä turvallisuusuhkista. Hyvinvointialueen näkökulmasta muotoilu saa luovuttaa on hieman ongelmallinen. Poliisilla tulisi olla velvollisuus ilmoittaa pykälän toisessa momentissa tarkoitettujen kriteerien täytyessä sille viranomaiselle, johon uhka kohdistuu.

Samoin kuin esitys jättää mahdollisuuden tietojen luovuttamatta jättämiselle tilanteissa, joissa se yleisen edun mukaisesti olisi tosiasiallisesti tullut tehdä, niin esitys tällaisenaan mahdollistaa myös tietojen perusteettoman jakamisen. Tietojen omaehtoinen luovuttaminen poliisin toimesta tarvitsee esityksen mukaisen lainsäädännön lisäksi myös tarkentavia asetuksia tai ministeriöiden ohjeistuksia luovuttavista henkilöistä ja luovuttamiskynnyksestä. Hyvinvointialueen tulee suhtautua vakavasti rikostutkintaa tekeviltä viranomaisilta tulleeseen tietojen vaihtoon.

Pykäläkohtaisissa perusteluissa viitataan hallinnollisen rikostorjunnan mahdollistamiseen lainsäädännön muutoksen myötä. Hyvinvointialue pitää kannatettavana hallinnollisen rikostorjunnan mahdollistavaa säädäntömuutosta. Hyvinvointialueet ostavat moninaisia palveluita yksityisiltä toimijoilta. Tiedonjaolla viranomaisten välillä voidaan ehkäistä ostopalveluiden muodostamia riskejä, mm. yksityisten hoivapalveluiden ja muun palveluliiketoiminnan puitteissa tapahtuvaa verorikollisuutta sekä muita järjestäytyneelle rikollisuudelle ominaisia toimintatapoja.

5 § Tietojen saanti sosiaali- ja terveydenhuollosta (s. 98)

Sen lisäksi, mitä muualla laissa säädetään, poliisilla on päälylystään kuuluvan poliisimiehen pyynnöstä oikeus saada sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetussa laissa (703/2023) tarkoitettulta palvelunantajalta tai sen tehtäviä suorittavalta henkilöltä salassapitosäännösten estämättä tieto henkilön läsnäolosta sosiaali- ja terveydenhuollon palvelunantajan toimitiloissa tiettyinä aikana ja tieto läsnäolleen henkilön henkilöllisyydestä, jos tieto on välttämätön:

Perusteluosiossa vastaava (s.58)

Poliisin tietopyynnön tulisi kohdistua tiettyyn ajankohtaan. Tällä tarkoitetaan sitä, että ajankohta tulisi rajata kohtuullisella tavalla, esimerkiksi tiettyyn päivään tai muuhun lyhyeen ajanjaksoon. Ajankohdan tulisi olla yksittäinen, eikä pyyntö voisi koskea esimerkiksi henkilön käyntihistoriaa

sosiaali- tai terveydenhuollossa, koska tällainen tieto paljastaisi tarpeettoman laajasti henkilön yksityiselämään kuuluvia arkaluonteisia tietoja.

2 § Tietojen luovuttaminen (s.98)

Poliisi saa salassapitosäännösten estämättä luovuttaa muita kuin 1 §:n 1 momentissa tarkoitettuja tietoja, joiden ilmaisemiseen on yksittäistapauksessa painava syy hengelle tai terveydelle vaarallisen tapahtuman, vapautteen kohdistuvan rikoksen tai huomattavan ympäristö-, omaisuus- tai varallisuusvahingon estämiseksi tai muun tärkeän yleisen tai yksityisen edun suojaamiseksi taikka valtion turvallisuuden varmistamiseksi.

Perusteluosiossa asiasta (s.63)

Muutoksilla parannettaisiin poliisin mahdollisuuksia luovuttaa tietoja esimerkiksi hallinnollisen rikostorjunnan tilanteissa. Hallinnollisella rikostorjunnalla tarkoitetaan viranomaisten ja muiden julkisen sektorin toimijoiden välistä yhteistyötä ja toimenpiteitä, joilla ennaltaehkäistään ja torjutaan järjestäytynyttä rikollisuutta.

Kyse voisi olla esimerkiksi poliisilla olevista tiedoista, joiden mukaan toisessa viranomaisessa käsiteltävään asiaan liittyy järjestäytyneeseen rikollisuuteen liittyviä toimijoita ja viranomaisessa käsiteltävä asia toteutuessaan vahvistaisi järjestäytyneen rikollisuuden toimintaedellytyksiä ja aiheuttaisi tällä tavalla vahinkoa yhteiskunnan turvallisuudelle. Tilanne, jossa tietojen luovuttaminen voisi olla tärkeää yleisen edun näkökulmasta, mutta kyse ei olisi toisen viranomaisen laissa säädetystä tehtävästä, voisi liittyä esimerkiksi viranomaisen yksityisoikeudelliseen vuokrasopimukseen tai kiinteistön myyntiin.

Kannatettavien lakimuutosten osalta, halutaan korostaa toimeenpanoa ja käytännön jalkautusta. Keskeistä on, että määritellään tahot ja organisaation tasot, millä tasolla tiedonvaihto tapahtuu.

Hyvinvointialueen palvelutuotantoon liittyy tilanteita, joita tulee kyetä poliisin kanssa käsittelemään ja jakamaan. Esimerkki tällaisesta tilanteesta on esim. erittäin väkivaltaisen potilaan uloskirjaus sairaalasta, kun M1-kriteeri ei täyty ja potilas on kuitenkin ulkopuolisille vaaraksi.

Tiedonvaihtoa tarvitaan toisinaan ennakoivasti ja kytkökset esimerkiksi järjestäytyneeseen rikollisuuteen tulee saada turvallisuuden ja palvelutuotannon näkökulmasta tiedoksi, jotta ostopalveluissa (esim. perhehoito) ei aseteta haavoittuvassa asemassa olevaa alttiiksi hyväksikäytölle tai osallistuta rikolliseen toimintaan.

Poliisilain mukaan poliisin tehtävänä on rikosten ennalta estäminen, mutta esteet tiedonvaihdossa organisaatioiden välillä eivät tue tämän tehtävän hoitamista.

Yhtenä esimerkkinä mainittakoon turvallisuusselvityksen nuhteettomuusseurannassa ilmenevien osumien pitkät tämänhetkiset viiveet. Pahimmillaan tieto tuomiosta saavuttaa työnantajan vuoden tai kahden viiveellä, jolloin rattijuopumukseen syylistynyt voi työssään ajaa pitkään, koska ambulansseja tai ha:n ajoneuvoja ei pysäytetä puhallutuksiin.

Tiedonsaantioikeuden ohella tulisi tarkastella pakkokeinojen toteuttamisen toimintamallia, jotta yhteistyö olisi kahdensuuntaista ja tietojen vaihto olisi molempien intressi.

Luonnoksessa mainitaan, ettei muutoksilla ole taloudellisia vaikutuksia, mutta yhteistyön lisäämisellä ja perustelulla tietojen luovuttamisella voidaan saada aikaan myös selkeää kustannusten laskua. Esim. etsintätehtävät ovat ajoin aika nopeasti kustannuksia kasvattavia ellei sote voi kertoa, että kadonnut henkilö on terveydenhuollossa osastolla.

Mäkiranta Tero
Satakunnan hyvinvointialue

Lilja Susanna
Satakunnan hyvinvointialue